

ГІСТАРЫЧНАЯ ПАМЯЦЬ І КАМЕМАРАТЫЎНЫЯ ПРАКТЫКІ Ў ЛІЧБАВУЮ ЭПОХУ

Цымбал Аляксандр Георгіевіч

загадчык кафедры гісторыі і сацыяльных навук факультэта
міжкультурных камунікацый установы адукацыі
«Мінскі дзяржаўны лінгвістычны ўніверсітэт»,
кандыдат гістарычных навук, дацэнт
(г. Мінск, Рэспубліка Беларусь)

Артыкул прысвечаны аналізу магчымасцей і выклікаў, звязаных з распаўсюджваннем і ўплывам лічбавых тэхналогій на гістарычную памяць і практыкі камемарацыі ў сучасным грамадстве.

Даследаванне выканана пры падтрымцы БРФФД у рамках праекта № Г23ИГ-021

Надыход лічбавай эпохі змяніў тое, як грамадства запамінае і ўшаноўвае гістарычныя падзеі, постаці і апавяданні. З пашырэннем сацыяльных сетак, вэб-сайтаў і лічбавых архіваў калектыўная памяць стала дынамічным працэсам, які прадагледжвае ўдзел розных актараў у яе фарміраванні. Гэты зрух дазваляе асобам і супольнасцям займацца гісторыяй не толькі як пасіўныя ўспрымальнікі, але і як актыўныя ўдзельнікі. Імгненнасць лічбавай камунікацыі спрыяе хуткаму распаўсюджванню камемаратыўных практык, дазваляючы разнастайным галасам з'яўляцца побач з традыцыйнымі аповедамі.

Распаўсюджванне сацыяльных сетак, віртуальнай рэальнасці і мультымедыйнага апавядання стварыла беспрэцэдэнтныя магчымасці для калектыўнага абмену памяццю, спрыяючы больш дэмакратызаванаму падыходу да гістарычных наратываў. Аднак гэты лічбавы зрух адначасова ставіць важныя пытанні адносна сапраўднасці, рэпрэзентацыі і патэнцыйнага развядзення асабістага і калектыўнага вопыту. Разуменне гэтай дынамікі мае важнае значэнне, бо дазваляе нам крытычна ацаніць, як тэхналогіі не толькі змяняюць механізмы памяці, але і ўплываюць на грамадскія каштоўнасці і калектыўную ідэнтычнасць, прымуючы нас перагледзець, што значыць ушаноўваць мінулае ў лічбавым ландшафце.

Цэнтральнае значэнне для разумення камемаратыўных практык займае іх шматгранная прырода, якая ахоплівае палітычныя, культурныя і эмацыянальныя аспекты ў грамадскім кантэксце. Гэтыя практыкі служаць калектыўнымі рытуаламі, якія фармуюць калектыўную і гістарычную памяць, дазваляючы супольнасцям асэнсоўваць гістарычныя падзеі і постаці. Рост лічбавізацыі змяніў гэтыя рытуалы, спрыяючы больш шырокаму ўдзелу і ўзаемадзеянню з дапамогай тэхналогій. Такія практыкі не з'яўляюцца статычнымі, яны развіваюцца ў адказ на сучасныя кантэксты, выяўляючы сацыякультурную дынаміку

грамадстваў. Інтэграцыя тэхналогій стварае новыя формы памяці, падкрэсліваючы значнасць сумесных намаганняў у фарміраванні і падтрыманні калектыўнай памяці ва ўсё больш узаемазвязаным свеце.

Уплыў на рост і распаўсюджванне анлайн-камемарацыі аказала і пандэмія Covid-19, якая зрабіла немагчымым фізічнае наведванне памятных мерапрыемстваў у час локдаўна, што актуалізавала новыя фарматы працы з памяццю [1]. Пандэмія ўжо сама стала аб'ектам камемарацыі. Праект COVID-19 Digital Memorial Wall збірае гісторыі і фатаграфіі ахвяр пандэміі, ствараючы сучасны лічбавы архіў для будучых пакаленняў.

Лічбавыя платформы не толькі палягчаюць распаўсюджванне мемарыялаў, але і актывізуюць грамадскі ўдзел у памятных мерапрыемствах, тым самым трансфармуючы прыроду калектыўнай памяці. Напрыклад, сацыяльныя сеткі дазваляюць людзям дзяліцца асабістымі апавяданнямі, фотаздымкамі і разважаннямі пра гістарычныя падзеі, эфектыўна дэмакратызуючы акт памяці і кідаючы выклік традыцыйным іерархіям вытворчасці памяці.

Новыя тэхналогіі перасэнсоўваюць тое, як грамадства ўзаемадзейнічае з захаваннем памяці, у прыватнасці праз віртуальную рэальнасць (VR) і дапоўненую рэальнасць (AR). Гэтыя захоплальныя ўражанні не толькі спрыяюць больш глыбокай эмацыянальнай сувязі з памяццю і гісторыяй, але і дэмакратызуюць доступ да мемарыяльных прастор, дазваляючы карыстальнікам удзельнічаць у значных гістарычных падзеях або ўзаемадзейнічаць з успамінамі спосабамі, якія раней былі недасягальнымі. Напрыклад, VR можа пераносіць людзей у адноўленыя гістарычныя моманты, даючы ім магчымасць даследаваць апавяданні аб такіх падзеях, як Халакост, з персанальнай перспектывы, выходзячы суперажыванне і асэнсаванне значнасці падзеі [2]. Гэта тэхналагічнае пасрэдніцтва прапанаваў новыя спосабы разумення і інтэрпрэтацыі агульных гісторыяў, але яно таксама ставіць пытанні адносна сапраўднасці, рэпрэзентацыі і патэнцыйнай камадыфікацыі памяці. Паколькі грамадская памяць працягвае развівацца ў эпоху лічбавых тэхналогій, вельмі важна прааналізаваць, як тэхналогіі служыць адначасова інструментам для ўшанавання памяці і каталізатарам для пераасэнсавання калектыўнай ідэнтычнасці [3].

З'яўляючыся ключавымі інструментамі ў захаванні грамадскай памяці, мабільныя дадаткі палігачаюць як індывідуальнае, так і калектыўнае ўзаемадзеянне з мінулымі падзеямі, сімваламі і апавяданнямі. Даючы карыстальнікам доступ да багацця гістарычнага кантэнту ў іх пад рукой, яны дэмакратызуюць працэс памяці, дазваляючы людзям унесці свой уклад у стварэнне памяці праз асабістыя гісторыі, фатаграфіі і разважанні [4].

Лічбавізацыя архіваў, стварэнне анлайн-мемарыялаў сталі аднымі з галоўных тэндэнцый лічбавізацыі гісторыі і памяці. У глабальным кантэксце існуе мноства значных лічбавых мемарыяльных праектаў, кожны з якіх прапанаваў унікальны падыход да захавання гістарычнай памяці.

Віртуальны мемарыял Яд Вашэм у Ізраілі ўяўляе сабой маштабную лічбавую платформу, якая ўключае базу даных ахвяр Халакоста, архіў фатаграфій і дакументаў, а таксама адукацыйныя рэсурсы. Асабліва важным элементам гэтага праекта з'яўляецца «Зала Імёнаў» у лічбавым фармаце, які дазваляе наведвальнікам з усяго свету шукаць інфармацыю аб ахвярах і дадаваць новыя сведчанні.

Амерыканскі праект Vietnam Veterans Memorial Wall уяўляе сабой лічбавую версію знакамітага мемарыяла ў Вашынгтоне. Анлайн-платформа дазваляе знайсці імёны загінуўшых, пакінуць віртуальныя кветкі і павадмленні, а таксама дзяліцца гісторыямі аб вэтэранах. Гэты праект асабліва важны для тых, хто не можа фізічна наведаць мемарыял.

У Вялікабрытаніі дзейнічае лічбавы мемарыял *Lives of the First World War*, створаны Imperial War Museum. Гэты праект аб'ядноўвае мільёны запісаў аб удзельніках Першай сусветнай вайны.

Прыкладам пасляховага выкарыстання лічбавых тэхналогій у сферы гістарычнай памяці з'яўляецца праект USC Shoah Foundation Visual History Archive. Гэты маштабны лічбавы архіў, які змяшчае тысячы відэасведчанняў тых, хто перажыў

Халакост, дэманструе, як сучасныя тэхналогіі могуць служыць захаванню асабістых гісторыяў і іх інтэграцыі ў больш шырокі гістарычны кантэкс.

Іншым характэрным праектам з'яўляецца расійская ініцыятыва «Апошні адрас», якая інтэгруе фізічныя мемарыяльныя знакі з лічбавай інфраструктурай. Інтэрактыўная карта з геалакацыяй памятных таблічак і база дадзеных ахвяр ствараюць шматмерную прастору памяці, дзе лічбавыя тэхналогіі дапаўняюць і ўзбагачаюць традыцыйныя формы камемарацыі.

September 11 Memorial & Museum Digital Collection уяўляе сабой яшчэ адзін важны прыклад таго, як лічбавыя тэхналогіі могуць спрыяць захаванню памяці аб трагічных падзеях нядаўняй гісторыі. Інтэрактыўная часовая лінія і віртуальныя туры дазваляюць людзям па ўсім свеце далучыцца да гэтай значнай старонкі гісторыі ХХІ ст., незалежна ад іх геаграфічнага становішча.

Сярод пасляховых праектаў лічбавізацыі архіваў можна назваць «Партизаны Беларусі» або «Подвиг народа». Унікальны лічбавы архіўны праект «Пражыта» накіраваны на захаванне і вывучэнне асабістых дзённікаў як найважнейшых гістарычных крыніц. Ініцыятыва, запушчаная ў 2015 г., стала значнай платформай для працы з эга-дакументамі і трансфармавала падыход да вывучэння паўсядзённай гісторыі праз прызму асабістых сведчанняў.

Лічбавізацыя гістарычнай памяці нясе ў сабе не толькі новыя магчымасці, але і сур'ёзныя выклікі. Праблема верыфікацыі інфармацыі становіцца асабліва вострай у эпоху, калі кожны можа стаць стваральнікам гістарычнага кантэнту. Лічбавая няроўнасць таксама стварае рызыкі выключэння пэўных груп насельніцтва з працэсаў фарміравання і перадачы гістарычнай памяці. Акрамя таго, этычныя пытанні, звязаныя з прыватнасцю дадзеных і патэнцыйнай камерцыялізацыяй памяці, патрабуюць сур'ёзнага асэнсавання.

Для развіцця эфектыўных лічбавых праектаў у сферы гістарычнай памяці неабходны комплексны падыход, які спалучае тэхналагічныя інавацыі з традыцыйнымі метадамі гістарычнага даследавання і камемарацыі. Крытычна важна забяспечыць дакладнасць прадстаўленай інфармацыі праз супрацоўніцтва з прафесійнымі гісторыкамі і стварэнне надзейных сістэм верыфікацыі даных. Пры гэтым спецыяльную ўвагу варта надаваць інклюзіўнасці лічбавых праектаў, распрацоўваючы іх з улікам запатрабаванняў розных груп карыстальнікаў. Важна разумець, што лічбавыя тэхналогіі не замяняюць, а дапаўняюць традыцыйныя формы камемарацыі, ствараючы новыя магчымасці для захавання і перадачы гістарычнай памяці будучым пакаленням.

Лічбавыя памятныя практыкі часта аддаюць перавагу асабістаму і лакальнаму вопыту перадафіцыйнымі гістарычнымі наратывамі, што вядзе да плюралізацыі памяці. Адначасова эфемерны характар лічбавага кантэнту стварае праблемы для захавання гісторыі. Бесперапынны паток інфармацыі рызыкуе зацямніць важныя падзеі і звесці складаныя гісторыі да спрошчаных фрагментаў або малюнкаў. Гэта выклікае заклапочанасць наконце дакладнасці і глыбіні калектыўнай памяці ў лічбавым кантэксце, дзе кантэкстуальнае разуменне можа быць прынесена ў ахвяру дзеля віруснасці.

Уплыў лічбавых тэхналогій на гістарычную памяць і камемаратывныя практыкі глыбока трансфарматыўны. Яны не толькі пашырылі інструментарый працы з гістарычнай памяццю, але і стварылі новыя формы ўзаемадзеяння паміж рознымі актарамі ў гэтай сферы, садзейнічаючы больш інклюзіўнаму і дэмакратычнаму падыходу да захавання і перадачы гістарычнага вопыту.

Спіс выкарыстанай літаратуры

1. Fridman, O. The COVID-19 Pandemic and Memory: Remembrance, commemoration, and archiving in crisis / O. Fridman, S. Gensburger ; Palgrave Macmillan Memory Studies. – London : Palgrave Macmillan, 2023. – 332 p.
2. Slater, M. Virtual Reality in Medicine and Surgery / M. Slater, M. V. Sanchez-Vives, A. Rizzo, M. Bergamasco. – Lausanne : Frontiers Media SA, 2019. – 335 p.
3. Worcman, K. Social Memory Technology: Theory, Practice, Action [Electronic resource] / K. Worcman, J. Garde-Hansen. – London : Routledge, 2016. – 230 p.

4. Montague, A. Mobile Memories: Canadian Cultural Memory in the Digital Age [Electronic resource] : PhD Thesis / A. Montague ; University of Ottawa. – Ottawa, 2019. – Mode of access: <https://ruor.uottawa.ca/server/api/core/bitstreams/6b82ffe6-d490-4708-b77f-c410b6a58bcb/content>. – Date of access: 10.11.2024.